

Marin Knezović

Hrvatska matica iseljenika – između prošlosti i budućnosti

Hrvatska matica iseljenika (u daljnjem tekstu Matica), za hrvatske prilike, predstavlja organizaciju zavidne tradicije. Osnovana 1951., jedno je od rijetkih tijela koje je našlo svoje mjesto i u uvjetima novoga, demokratskoga društvenoga ustroja poslije 1990. Da nije u prethodnom razdoblju stekla zavidan ugled kako u Hrvatskoj tako i u iseljeništvu to sigurno ne bi bio slučaj.

Decenijsko naslijeđe Matici daje izvjesnu prednost pred drugim činiteljima koji se nastoje afirmirati u radu s iseljeništvom i hrvatskim manjinama. Ukratko, svi znaju za Maticu. Tradicija ipak ne nosi sa sobom samo prednosti. Uhodani programi i načini djelovanja čini organizaciju tako druge tradicije kao što je Matica ponekad i sporom, konzervativnom, ispunjava je osjećajem samozadovoljstva i samodostatnosti.

U ovom kratkom radu, nastalom na osnovu mog iskustva ravnjanja Maticom od 2012. do 2016., pokušao bi ukazati na prednosti i mane zavidnoga naslijeđa kakvoga baštini Matica.

Je li sve što je staro (ne)valja?

Kao što je i stara Matica tako su i stari pojedini programi koje Matica organizira. Svojom tradicijom tako se primjerice ističu Matičine škole folklor. Poslije desetljeća organiziranja mogao bi se steći dojam kako su se programi takvoga tipa iscrpili. Premda danas roditelji nekadašnjih polaznika šalju svoju djecu na zimsku i ljetnu školu folklor ona, mladim naraštajima, ništa nije izgubila na privlačnosti.

Ono što ovaj program čini i dalje svježim prvenstveno je mladost i polet svake nove generacije polaznika. Ipak, nije samo u tom stvar. Škole folklor svoj ugled su stekle na iznimnoj stručnosti njihovoj predavača i visokoj razini znanja i sposobnosti koje na njima polaznici stječu. Stručnost i znanje kao podloga programa čine ih trajno privlačnima.

Puno se više možemo sporiti oko mjesečnika Hrvatske matice iseljenika – *Matice*. To je ujedno i najstariji „program“ Maticе. Radi se o časopisu koji se desetljećima sadržajno i konceptualno mijenjao. Trenutačno *Matica* je prvenstveno glasilo iseljeničkih i manjinskih zajednica u kojem se ove međusobno upoznaju ali i predstavljaju krugovima izvan njih. Tiskanje i distribucija *Matice* u tiskanom obliku predstavlja veliko opterećenje za skromni proračun Maticе. Unatoč tomu, za veliki dio iseljeništvа i pripadnika hrvatskih manjina, ona je baš takva još uvijek bitna pa i nezamjenjiva.

Treba li i dalje postojati *Matica* u tiskanom obliku ili se treba pretvoriti u isključivo digitalnu publikaciju? To je pitanje koje muči i puno moćnije medije nego što je to *Matica*. Trenutačno *Matica* izlazi samo na hrvatskom jeziku. Uolikoj mjeri, takva, može služiti iseljeništvu među kojem se poznavanje hrvatskoga jezika naglo smanjuje? Vjerojatna perspektiva *Matice* je njeno višejezično, digitalno izdanje, pri čemu bi se velika sredstva koja se ulažu u tisak i distribuciju počela trošiti na troškove prijevoda.

Je li sve što je novo (ne)valja?

Upotreba digitalnih tehnologija u Matici nije novost. Zbog posebnosti svojih potreba Matica se vrlo rano počela služiti prednostima interneta. To i danas dolazi do izražaja u pisanjima njezina portala i s njima poveznim mrežnim stranicama. Isto tako tu su prisutna i digitalna izdanja Matičinih tiskovina poput *Matice* i *Iseljeničkoga zbornika*. U novije vrijeme Matica je stalno prisutna i na različitim društvenim mrežama.

Suvremena tehnološka dostignuća omogućila su Matici stalnu prisutnost u svim dijelovima svijeta. Ta je činjenica bitna sama po sebi ali ujedno ne predstavlja nešto s čime bi se Mati-

ca isključivo morala i smjela zadovoljiti. Portal Matice matis.hr iznimno je posjećen no sve brojnije mrežne stranice posvećene hrvatskomu iseljeništvu, uz hvalevrijednu nadopunu matičinih sadržaja, predstavljaju i konkurenciju matičinu portalu. Posebno se to odnosi na komercijalne medije koji u iseljeništvu vide potencijalno lukrativnu nišu. Takvim medijima, iza kojih stoje velike sume novca i brojni novinari, teško se suprotstaviti.

Umjesto bavljenja općim sadržajima vezanima uz hrvatsko iseljeništvo i manjine Matičin digitalna budućnost vjerojatno leži u specijaliziranim sadržajima poput već postojećih mrežnih stranica namijenjenih učenju hrvatskoga jezika – Hrvatski izvan domovine (Hrid). Trebalo bi veću pozornost posvetiti i digitalnom nakladništvu koje je jeftinije i potencijalnim korisnicima dostupnije od klasičnih knjiga. Smjer digitalne budućnosti Matice ukazuje i on-line tečaj hrvatskoga jezika koga je pokrenula Matica u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu. Kakva bi mogla izgledati digitalna budućnost Matice pokazuje i primjer digitalnoga izdanja Leksikona hrvatskoga iseljeništva i manjina koji je za potrebe Matice izradio Institut Ivo Pilar.

To je samo dio mogućnosti koja nude čuda suvremene tehnologije Matici. U ovih nekoliko rečenica nismo se primjerice dotakli mogućnosti telekonferencija, prezentiranja video i slikovnih sadržaja putem interneta, tehnologija putem kojih bi Matica mogla još puno toga reći.

Poznate su i loše strane digitalnih tehnologija, poput činjenica da navedene nastoje u drugi plan staviti neposredni dodir među ljudima. Tako i u Matici nova tehnološka dostignuća mogu biti ne zamjena nego samo nadopuna neposrednom kontaktu s iseljenicima i pripadnicima hrvatskih manjina.

Zaključak

Baviti se hrvatskim iseljeništvom i hrvatskim manjinama znači suočiti se s čudesnom raznolikošću, šarenilom iskustava i dostignuća. Osim što pobuđuje iznimnu intelektualnu znatiželju one pred osobe koje se njima bave postavljaju i rijetko viđen izazov. Iseljeništvo i manjine su područje na kojem se puno toga može naučiti ali je istovremeno i vrlo osjetljivo. Neprimjerenim pristupom iznimno je lako povrijediti iseljenika ili pripadnika hrvatske manjine. Za rad s iseljeništvom potrebno je puno takta i iskustva. Sve to Matici ne nedostaje.

Poseban problem predstavlja najnovije iseljeništvo. Ta skupina, koja od početka 90-tih godina brzo raste, ima bitno različite potrebe, pa i ideološka usmjerenja od svojih prethodnika. Na žalost u prilaženju ovoj grupaciji, koja je možda i najvažnija, vrlo je malo učinjeno.

Od početka 90-tih godina 20. st. na ovamo problem u radu Matice predstavlja i vrlo nejasan politički okvir njezina djelovanja. Previše je tu bilo eksperimentiranja koje su na žalost, na Matici ostavile ozbiljne posljedice, devastirajući je ljudski i materijalno. Stabilan politički okvir preduvjet je Matičina opstanka.

Budućnost Matice je, po mom osobnom uvjerenju, u tom da se i formalno pretvori u tijelo koje će se baviti kulturom i obrazovanjem kako iseljenika tako i pripadnika manjina. Pri tome njen položaj treba ostati ovakav kakav jest, negdje između državnoga tijela i javnoga servisa. Mimo uskih birokratskih tračnica treba u prvom redu biti toplim domom naših iseljenika i manjinaca.

Za to Matica ima iznimno čvrste temelje. Na njima treba samo nastaviti graditi na osnovu novih tehnologija i mijenjajućih potreba osoba i skupina kojih potrebama je ona namijenjena.